

Genişletilmiş zet

Türkiye’deki niversite ğrencilerinin Madde ile İlişkili ve Davranışsal Bağımlılık Risklerinin Yaygınlığı

Giriş

Bağımlılık; beyin devreleri, genetik, evre ve bireyin yaşam deneyimleri arasındaki karmaşık etkileşimleri içeren tedavi edilebilir, kronik bir tıbbi hastalıktır. Alkol ve diğer maddeler uzun süredir bağımlılık yapıcı maddeler olarak tanımlansa da günümüzde bağımlılık; internet, akıllı telefon, alışveriş vb. gibi davranışsal bağımlılıklarında dahil olduğu daha kapsamlı bir kavramdır. Bağımlılık, DSM-5 ile birlikte ‘Madde ile İlişkili ve Bağımlılık Bozuklukları’ başlığı altında değerlendirilmiştir.

Bireyler ve toplum için çok önemli bir konu olan bağımlılığın özellikle geç yetişkinler üzerine etkisini değerlendirmek önemli bir husustur. Bağımlılıktaki cinsiyete bağlı farklılıkların da önemli bir rolü vardır. Hem kültürel etkiler hem de biyolojik farklılıklar cinsiyetler arasında bağımlılığa olan yatkınlılığın belirleyicisi olabilir.

Alkol tüketim alışkanlıkları ülkeler arasında farklılık gösterse de, geç yetişkinler arasında yüksek alkol tüketimi seviyeleri önemli bir endişe kaynağıdır. Bununla birlikte alkol dışındaki maddelerin de bu yaş grubunda ciddi bir sorun teşkil ettiği göz önünde bulundurulmalıdır. Tütün kullanımı milyarlarca insanı etkileyen önemli bir halk sağlığı sorunudur.

Kumar oynama bozukluğu, klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da işlevsellik kaybına yol açan, sürekli ve yineleyici, sorunlu bir kumar oynama davranışını ifade eder. Yetişkinlerde olduğu kadar geler arasında da yaygındır.

Davranışsal bağımlılıklar başlığı altında değerlendirilen internet bağımlılığı özellikle gelerde dikkate alınması gereken konulardan biridir. zerinde fikir birliği sağlanmış tanı kriterleri henüz olmasa da; internette aşırı zaman harcama, internet kullanırken kontrolünü kaybetme, internete bağlanamadığında sinirlilik, depresyon, iř ya da okul hayatında aksaklıklar yaşama gibi belirtilerin olması şeklinde tanımlanabilir. Günümüzde günlük hayatı birçok alanda kolaylaştıran akıllı telefonların aşırıyla kaçan kullanımlarının kişiler arası ilişkileri, beden ve ruh sağlığını olumsuz etkileyecek sonuçları olabilmektedir. Akıllı telefon bağımlılığı kişinin yaşamının diğer alanlarını ilmal edecek lde akıllı telefon kullanması şeklinde tanımlanabilir. Günümüzde teknolojiye ve sosyal hayattaki yeni gelişmelerle birlikte; oyun (diğital oyun ya da video oyunu), alışveriş, sex/pornografi ve yeme bağımlılığı gibi bazı yeni bağımlılıklar tanımlanmıştır. Bu bağımlılıkların birçoğunun başlangıç yaşı yine ergenlik ya da erken erişkinlik dönemidir. Oyun bağımlılığı; kişide klinik açıdan belirgin sıkıntı ya da işlevsellik kaybı yaratacak düzeyde sürekli ve yineleyici bir şekilde oyun oynama olarak tanımlanabilir. Sex/pornografi bağımlılığı; olumsuz sonuçlarına rağmen kişinin kompülsif bir şekilde seksüel aktivitede bulunmasıdır. Ailesel ya da kişisel sıkıntı yaratacak düzeyde tekrarlayıcı, dürtüsel ve aşırı şekilde alış veriş yapmak alış veriş bağımlılığı olarak tanımlanabilir. Yeme bağımlılığı ise bazı yiyeceklerle aşerme ve tkutilen miktarın kontrol edilememe halidir.

Bu alışmada, Türkiye’deki niversite ğrencilerinin madde ile ilişkili ve davranışsal bağımlılık risklerinin yaygınlılığının araştırılması amaçlanmıştır.

Yöntem

Çalışmaya 612 niversite ğrencisi dahil edildi. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrenciler kendilerine e-mail yolu ile iletilen, Sosyodemografik Veri Formu, Sigara Kullanımını Değerlendirme leği, Alkol Kullanım Bozukluklarını Tanıma Testi, Madde Kötüye Kullanımı Tarama Testi, Young İnternet Bağımlılığı Testi-Kısa Form, Akıllı Telefon Bağımlılığı leği-Kısa Form, South Oaks Kumar Tarama Testi ve Bağımlılık Davranış Yükü Formu’ndan oluşan online veri formunu yanıtladılar.

Bulgular

Çalışmaya dahil edilen 612 niversite öğrencisinin yaş ortalaması 25.58 ± 5.74 t ve öğrencilerin %86.1’i (n=527) kadındı. Düşük, orta ve yüksek düzeyde nikotin bağımlılığı oranları sırasıyla %23.4, %2.8 ve %3.4 olarak saptandı. Olası alkol bağımlılığı oranı %2.0 iken madde kullanan öğrenciler arasında yüksek seviyede sorun yaşayanların oranı %0.3’t. Patolojik internet kullanımı %11.4, olası akıllı telefon bağımlılığı %24.7, olası patolojik kumar oynama %2.0 olarak saptandı. Yüksek risk kompülsif alışveriş, problemli sosyal medya kullanımı, yeme bağımlılığı, oyun bağımlılığı ve sex/pornografi bağımlılığı oranları ise sırası ile; %2.0, %3.6, %3.4, %4.9 ve %5.6 idi.

Sonuçlar cinsiyete göre karşılaştırıldığında yaş, sigara ieme, madde kullanımı, internet kullanımı, akıllı telefon kullanımı, kompülsif alışveriş, problemli sosyal medya kullanımı ve yeme bağımlılığı açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmadı. Erkeklerin olası alkol bağımlılığı kadınlardan yaklaşık dokuz kat daha fazla saptandı ($p < 0.001$). Olası patolojik kumar oynama oranları kadınlara oranla erkeklerde yaklaşık üç kat daha fazlaydı ($p < 0.05$). Erkeklerin yüksek risk oyun bağımlılığı kadınlardan yaklaşık beş kat ($p < 0.001$), yüksek risk sex/pornografi bağımlılığı ise kadınlardan yaklaşık yedi kat daha fazla saptandı ($p < 0.001$).

Sonuçlar yaşa göre 18-24 yaş ve ≥ 25 yaş olmak üzere iki gruba ayrılarak karşılaştırıldığında; cinsiyet, alkol kullanımı, kumar oynama, kompülsif alışveriş, problemli sosyal medya kullanımı ve sex/pornografi bağımlılığı riski açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmadı. ≥ 25 yaş grubunda yüksek düzeyde nikotin bağımlılığı oranı üç kat daha fazlaydı ($p < 0.05$). 18-24 yaş grubunda ise

patolojik internet kullanım oranı iki kat ($p<0,001$), akıllı telfon bağımlılığı oranı 1.5 kat ($p<0,001$), yüksek risk yeme bağımlılığı 2.5 kat ($p<0,05$), yüksek risk oyun bağımlılığı iki kat ($p<0,05$) daha yüksek saptandı.

Tartışma ve Sonuç

Nikotin bağımlılığı sıklığı ile ilgili sonuçlarımız literatür ile benzerlik göstermiştir. Cinsiyete göre değerlendirildiğinde nikotin bağımlılığının erkeklerde daha sık olduğunu gösteren sonuçlar mevcuttur ancak çalışmamızda cinsiyetler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Çalışmamızda yüksek düzeyde nikotin bağımlılığı oranları ≥ 25 yaş grubunda daha yüksek saptanmış olup bu durum sigaraya başlama yaşının erken olması ve dolayısıyla artan kullanım süresi ile birlikte bağımlılık düzeyinin de artması ile ilişkili olabilir.

Literatürde, alkol kullanım yaygınlığı ile ilgili araştırma sonuçları ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Çalışmamızın sonuçlarına göre olası alkol bağımlılığı oranı ülkemizde yapılan çalışma sonuçları ile benzerdir. Yine ülkemizde yapılan araştırmalar alkol bağımlılığı riski açısından erkekleri daha riskli grupta tanımlarken, bizim çalışmamızda da benzer şekilde alkol bağımlılığı oranı erkeklerde daha yüksek saptanmıştır.

Alkol ve tütün harici diğer maddelerin kullanımı üniversite öğrencilerinde ciddi problemlerden biridir. Ülkemizde yürütülen çalışmalarda yasa dışı madde kullanım yaygınlığı ile ilgili sonuçlar çalışmamızla uyumludur. Madde kullanım yaygınlığının erkeklerde daha yüksek olduğunu gösteren kanıtlar bulunmakla birlikte çalışmamızda kadın-erkek oranında anlamlı bir fark saptanmamıştır.

İnternet bağımlılığının yaygınlığı ile ilgili sonuçlarımız ülkemizde yapılan çalışma sonuçları ile benzerdir. Literatürde cinsiyete göre dağılımla ilgili sonuçlar birbirinden farklılık göstermekle birlikte, erkeklerde daha yüksek olduğunu gösteren yayınlar mevcuttur. Çalışmamızda kadın-erkek oranları arasında fark saptanmazken, 18-24 yaş grubunda internet bağımlılığı daha yüksek saptanmıştır.

Akıllı telefon bağımlılığının yaygınlığı ile ilgili çalışma sonuçları ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Çalışmamızda akıllı telefon bağımlılığı oranı ülkemizde yürütülen bazı çalışma sonuçlarına göre daha yüksek saptanmıştır. Bu durum akıllı telefon bağımlılığının günümüzde artma eğiliminde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Literatürde akıllı telefon bağımlılığının cinsiyet ve yaşa göre dağılımı ile ilgili sonuçlar birbirinden farklılık göstermektedir. Çalışmamızda kadın-erkek oranları arasında fark saptanmazken, 18-24 yaş grubunda internet bağımlılığı daha yüksek saptanmıştır.

Çalışmamızda patolojik kumar oynama oranı ile ilgili sonuçlarımız dünya genelindeki literatüre göre daha düşük olmakla birlikte ülkemizdeki çalışma sonuçları ile uyumludur. Diğer davranışsal bağımlılıklarla ilgili sonuçlara bakıldığında; literatürle uyumlu bir şekilde 18-24 yaş grubu oyun bağımlılığı ve yeme bağımlılığı açısından yüksek riskli olarak değerlendirilmekle birlikte, oyun bağımlılığı ve sex/pornografi bağımlılığı açısından yüksek riskli grubun erkekler olduğu saptanmıştır.

Sonuç olarak, gençler arasında bağımlılık riskinin taranması, etkili önleme, erken teşhis ve tedavi için önemlidir. Ayrıca seçici olarak erkekleri, kadınları ve farklı yaş gruplarını hedefleyen tarama programlarının oluşturulmasına ve tedavinin tasarlanmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.